MAQAA ABBAA KAN ILMAA KAN AFUURA QULQULLUU WAAQA TOKKOO AMEEN.

YAA'II MOORAA KUTAA AFAAN OROMOO MANA KIRISTIYAANAA WAADDUU QUSQUWAAM MAARIYAAMII YUUNIVARSIITII WOLAAYITTAA SOODDOO

RAKKOOLEE HARCAATII IJOOLLEE WAADUU QUSQUWAAM MAARIYAAMII

YAA'II MOORAA KUTAA AFAAN OROMOO KAN BARA 2014 UUMAN FURUU .

✝ BARREESSAAN: **Gabre Tsaadiiq**

✝ GORSAAN: **Barsiisaa Walde Mikaa'eel**

HAGAYYA, 2014

WOLAAYITTAA SOODDOO ,ITOOPHIYAA

YAA'II MOORAA KUTAA AFAAN OROMOO MANA KIRISTIYAANAA WAADDUU QUSQUWAAM MAARIYAAMII YUUNIVARSIITII WOLAAYITTAA SOODDOO

RAKKOOLEE HARCAATII IJOOLLEE WAADUU QUSQUWAAM MAARIYAAMII

YAA'II MOORAA KUTAA AFAAN OROMOO KAN BARA 2014 UUMAN.

✝ BARREESSAAN: **Gabre Tsaadiiq**

✝ GORSAAN: **Barsiisaa Walde Mikaa'eel**

GAAFATTOOTAAN KAN FOOYYA'E

MAQAA DURA TA'AA	MALLATTOO	GUYYAA
_____	_____	_____
MAQAA GORSAA		
_____	_____	_____
MAQAA GAAFATTOOTAA		
_____	_____	_____

Gabatee Baafataa (Table of Contents)

Qabiyyee **Fuula**

Galata 6

Ibsa 7

Tarreeffama Fakkiiwwanii 2

SEENAA QU'ANNAA KANAA 9

1.1 Seensa 9

1.2 Rakkoowwan Qorannichaa 10

1.3 kaayyoowwan qorannichaa 11

1.3.1 kaayyoo gooroo 11

1.3.2 kaayyoowwan gooree 11

1.4 Gaaffilee qorannichaa 11

1.5 Tooftaalee qorannichaa 11

1.5.1 Maddawwan 11

1.5.1.1 Maddoota Gurguddoo 11

1.5.1.2 Maddoota Lammaffooo 12

1.5.2 Malleen Moodela(Naamunaa)/(Sampling Techniques) 12

1.5.3 Dizaayinii Qorannichaa 12

1.5.4 Deetaa Qaaccesuu(Data Analysis) 12

1.5.5 Bal'ina Qorannichaa 12

1.6 Daangaa Qorannichaa 12

1.7 Barbaachisummaa Qorannichaa 13

1.9 Tartiiba Waraqaa 13

1.10 Barreefamoota Qorannichaan Walfakkaatan 13

1.10.1 waa'ee Qusqu'aam 13

1.10.2 Yaa'iiwwan Mooraa Biroo 14

BOQONNAA LAMA 14

SEENAA BAKKA QORANNOON KUN IRRATTI HOJJETAMEE 15

2.1 Waa'ee Bakka Irratti Hojjetamee Ibsuu 15

2.1.1 Argamsa 15

2.1.2 Baayina uummata isaani 16

2.1.3 Amantii 16

BOQONNAA SADII 19

BU'AA QORANNOO FI MARII 19

3.1 Bu'aa Qorannoo 19

3.1.1 Seenaa Yaa'ii Mooraa Afaan Oromoo Mana Kiristiyaanaa Yuunivarsiitii Walaayitaa Sooddoo Waadduu Qusqu'aam Maariyaamii 19

3.1.1 Rakkoolee Yaa'ii Mooraa 19

3.1.1.1 Harcaatii 20

3.1.1.2 Hanqina Bakkaa 21

3.1.1.3 Hanqina Yeroo 21

3.1.2 Kutaalee Gurguddoo Yaa'ichaa 22

3.1.2.1 Kutaa Barumsaa 22

3.1.2.2 Kutaa Faarsaa 22

3.1.2.3 Kutaa Og-barruu 23

3.1.2.4 Kutaa Kadhannaa 23

3.1.3 Bu'aawwan Gurguddoo Yaa'ichi Buuse 24

3.1.3.1 Kutaa Barumsaatiin 24

3.1.3.2 Kutaa Faaruutin 25

3.2 Marii Qorannichaa 25

3.2.2 Furmaata Rakkoowwanii 25

BOQONNAA AFUR 28

GUDUNFAA FI YAADOTA XUMURAA(RECOMMENDATIONS) 28

4.1 Gudunfaa 28

4.2 Yaadota Xumuraa (Recommendations) 29

Cuuphatan/Wabiilee (References) ..... **Error! Bookmark not defined.**

Gaaffilee Maxxantuu (Appendixes) 32

Tarreeffama Fakkiiwwanii

Qabiyyee **Fuula**

Fakkii 1. Argamsa Walaayitaa Sooddoo(fakkii web page irraa). 15

Fakkii 2: Mana Kiristiyaanaa WSU Waadduu Qusqu'aam Maariyaam.(fakkii qorataadhaan fi webpage irraa) 18

Fakkii 3: kutaa barumsaatiin(suuraa qorataadhaan) 22

Fakkii 4: kutaa faarsaatiin(suuraa Fuula telegiraamaa irraa) 23

Fakkii 5: kutaa og barruutiin haala(suuraa qorataadhaan) 23

Fakkii 6: kutaa kadhannaatiin(suuraa lammii dameedhaadhaan) 24

Fakkii 7: kitaaba maxxanfame(suuraa qorataadhaan) 24

Fakkii 8: bu'aa kutaa faaruutiin bu'e(suuraa Fuula facebook irraa) 25

Galata

Jalqaba Waaqayyoo isa Na gargaaree kan na wajjin jiru nan galateeffadha. Itti aansuun kabajamtuu haadhasaa qulqulleettii dubaroo maariyaamii ilmashee afuura qulqulluun ulfooftee garaatti kan baatte, deessee kan nuuf argamsiisteef ulfina guddaan kenna. Akkasuma ergamootasaa, wareegamtootasaa, duuka buutotasaa fi abbootasaa boqonnaa fi nuffii tokko malee kadhannaa fi boo'icha keenya gara Waaqayyootti; dhiifamaa fi araara isaa ammoo gara keenyatti deddeebisaa kan oolanii fi waan hamaa irraa kan nu eegan akka inni ulfeessee fi kabajetti nan kabajadha .Akkasumas ,waa'ee sagantaa kanaa akkan barreessuuf kan na kakaase, kan nagorsee fi kan na qajeelche obboleessa koo F/taa Barsiisaa Walde Mikaa'eel tiif maqaa Waaqayyootiin galanni koo guddaadha. Akkasuma dhuma irratti ,obboloota koo dadhabbii guddaadhaan ,hojii gaariif jecha lolamuudhanii fi bu'aa ba'ii hedduu dabarsuudhaan sagantaa kana nu biraan gahaniif galanni koo guddaadha.Itti dabalees obboloota koo kallattii addaa addaatiin ,gorsaan, jajjabinaan kun dhaloota bor mooraa kana dhufuuf ni fayyada jedhanii na bira dhaabbatan hundaa maqaa waaqayyootiin guddaan galateeffadha.

Ibsa

Waraqaan qu'annoo barreeffamaa kun waa'ee rakkoolee harcaatii ijoollee waadduu qusquwaam maariyaam kutaa Afaan Oromoo kan bars 2014 geessisan kan dubbatuudha.Innis boqonnaawwan gurguddoo sadiikan of keessaa qabuudha. Boqonnaan jalqabaa waa'ee seenaa jalqabbii Yaa'ii mooraa mana Kiristiyaanaa waadduu qusquwaam Maariyaamiifi kutaa afaan Oromoo,bakka argama mana Kiristiyaanichaa fi rakkoollee kutaa kana mudachaa turan kan dubbatuudha.boqonnaan itti aanu waa'ee keeddeebii ogbarruuwwanii(Review Literature) sagantaa Kanaaf barreeffaman,jireenyi yaa'ii mooraa maal akka fakkaatuu kkf kan nu barsiisuudha. Boqonnaa inn dhumaa fi sadaffaan waa'ee furmaata rakkoolee mata duree kana irratti ka'anii fi goolaba ykn cuunfaa barruu Kanaa kan dubbatuudha.

Rakkoowwan gurguddoon yeroo barruun kun barreeffame na mudatan keessaa ijoon hanqina bakka qu'annaa, maddawwan qu'annaa kanaa fi yeroowwan qu'annaan kun itti geggeeffameedha.bakka yeroo jennu qu'annaa kana haala gaariin geggeessuuf bakki mijataan hin jiru. Inni biroon madda qu'annoo kanaati; kunis sagantaa maddeewwan waa'ee isaa ibsan osoo hin taanee barruuwwan afuuraa Kan biroof iyyuu bakka waan hin qabneefi maddawwan argachuun ulfaataadha. Rakkoon inni biroon yeroo ani barruu barreesse na mudate kan biroon yeroodha; kunis Akkuma beekamu bara barnootaa sana keessa yeroo haala dhukkub ka'ee jiru vaayirasii koroonaa irraa ka'uun haala ulfaataatu ture.Sagantaa akka garaa keenyaatti walirraa barachuufiyyuu yeroon baay'ee nutti hir'ata ture.

Egaa qorataan kunis maddawwan odeeffannoo kan argate jalqaba sagantaan kun hundeeffamee kaasee hirmaattonni sagantichaa barnoota isaanii isa addunyaa mooraa wolaayittaa sooddootti yeroo baratan bifa madda jalqabaatiiis ni kennuuf ture. Kanas madda jalqabaa kan qoratichaaf ta'e namoota waa'ee sagantichaa gadi fageenyaan beekan jechuunis barnoota addunyaa isaanii baratanii gaafa xumuran namoonni tokko tokko kan hojii addunyaa isaanii naannoo sanatti argatanis ta'e kan eebbifamanii iddoo addaa addaa deemanirraa gaaffii gaafachuun kan argateedha. Isaanis haala jalqabbii sagantaa kanaa, rakkoowwan saganticha mudachaa turee fi akkamitti akka as ga'e itti himu ture.akka madda lammaffaatti ammo barreeffamoota maxxanfamanis ta'e hin maxxanfamin kanneen yaa'iiwan afuurawaa kan akka yaa'ii mooraa, waldaa qulqullootaa fi kkf irraa argateera.

Egaa qorataan kun qorannicha boqonnaawwan afuritti qooduun qopheesseera. Isaanis boqonnaa jalqabaa keessatti waa'ee qorannoo kanaa guutummaatti ibseera. Boqonnaa lammaffaa keessattii immoo waa'ee seenaa bakka qorannichaa tuquuf yaaleera. Boqonnaa sadaffaa keessatti immoo waa'ee

qorannoo isaatii gadi fageenyaai ibsa itti kenneera.boqonnaa arfaffaa fi isa dhumaa keessaatti gudunfaa qorannoo isaatii fi akkamitti akka itti fufuu yaada itti kenneera.

BOQONNAA TOKKO

SEENAA QU'ANNAA KANAA

1.1 Seensa

Akka ibsa beektota mana kiristaanatti Mana Kiristaanaa jechuun “walitti dhufeenya Waaqayyoon uumamtoota waliin qabudha” jedhu. Kanarraa ka’uunis umrii mana kiristaanaa iddoo saditti qoodu: tokkoffaa mana kiristaanaa ishee duraa namni uumamuudhan dura addunyaa ergamootaa keessa kan turte tokkummaa ergamootati. Umriin mana kiristaanaa inni lammaffaan tokkummaa namoota gaggaarii Abeel irraa eegalee haga seensa kakuu haaraatti jiraniiti. Kan sadaffaa fi kan dhumaa garuu dhiiga Kiristoosiin kan hundeeffamte tokkummaa kiristaanotaati. Isheenis madda qulqullummaa fi kenna Waaqayyooti. Olitti kan kaafaman lamaan garuu fakkeenyummaa qofa qabu turan.” (Seenaa mana kiristaanaa waltajjii addunyaatti, fuula 12).

Akkasuma mana kiristiyaanaa jennee kan ibsinu haala sadiin, kunis; inni jalqabaa, mana kirisiyaanaa gamoon ykn qorqorroon ykn waan fedherraa ijaarame,bakka ittti foon gooftaa fi dhiignisaa kennamu,bakka tsillattiin Waaqayyoo keessa taa’u mana kiristiyaanaa jennee waamna; inni lammaffaan, walitti qabama ykn gurmaa’iinsa kiristiyaanotaa hojii afuurawaaf walitti qabaman mana kiristiyaanaa jenna. Inni sadaffaan, tokkoo tokkoo dhuunfaa laphee kiristiyaanotaati.

Manni kiristiyaanaa kunis caasaa mataa ishee ni qabdi, kunis qulqulluu sinodosii irraa eegalee hamma kutaalee afuurawaa xixiqqootti jiraniidha. Manni Kiristaanaa akka hundeessaa ishee [Waaqayyo] bakka hunda jiraatti;

kanaafuu "kan ebaluuti" hin jedhamtu. "Isheen [Bataskaanni] qaama Isaa fi hunda waan hundaan kan itti guutu dha" jedhameera (Efe.1:23).Koorsii Mata Dureen”Seenaa Mana Kiristiyaanaa,” (Bara,2014, Fuula 1, irraa)

Manni kiristiyaanaa wolaayittaa soddoo yuuniversiitii qusqu’aam maariyaamiinis isaan kanneen keessaa tokko yommuu taatu isheenis kan argamtu biyya keenya keessatti mootummaa naannoo uummattoota kibbaa magaalaa wolaayittaa sooddoo keessattidha. Manni amantaa kun naannoo walaayittaa sooddoo yuunivarsiitiitti kan argamtu yoo taatu, barattoota yuunivarsiitichatti baratan yaa’iiwwan mooraa addaa addaatti qooduudhaan ijoollee Waaqayyoo ogummaa afuuraa barsiisuu irratti argamti. Akka barattoonni yeroo sana turan dubbatanitti, hundeeffamni Mana amantaa kanaa hundeeffama yuunivarsitichaa irraa

fagoo akka hin jirreedha. Sababni isaa kan dhaabbate jajjabinaa fi fedhii barattoota yuunivarsitichaatiin waan ta'eef. Yaa'ii Mooraa jechuun walga'ii yookiin walitti qabama afuuraa mooraa yookiin dallaa mana kiristiyaaanaa keessatti hundeeffamuudha.

Egaa yaa'iin mooraa kutaa afaan oromoo yaa'iiwwan mooraa keessaa ishee tokko yoo taatu, kan hundeeffamtes bara 2002 tti ijoolleen afaan oromoo dubbatanii fi dhaga'an, garuu afaan biroo kan hin dhageenye sababa afaaniitiin harka mormitootaatti akka hin kufne, afaan isaaniin akka dubbii amantaa isaanii beekaniif yaadameeti. Haa ta'u malee, akkuma adeemsi afuurawaan qorumsa qabaatu, bara hundeeffamee jalqabee kutaa kana rakkoolee hedduun ishee mudachaa tureera. Akka Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Adaree Abbabaa waliin karaa Fuula telegiraamaa mari'annetti haala qormaatawwan kutaa kana mudatanii akkas jedhanii ibsu, '

> "*Egaa haalonni dhaabbi sagantaa kanaa qorumsoota, lolaa fi haalota baay'ee dabarseera, obboloonni keenya itti boo'aniiru, ittin arrabsamaniiru fi k k fa'a waan baay'ee dabarsaniiru.Akka waligalaatti garuu qorumsoonni namoota gadi fageessanii mana amantaa hin hubannee tokko tokkoon irratti ka'a kan ture fi ammas kan itti ka'u, borus kan itti ka'uu danda'u waan ta'eef haala dhufeen nageenya fi jaalalaan furuuf qophaa'oo kan dhimmamtan ta'aa."*

Qorataan kunis Qorannoon isaa keessatti rakkooleen kanaaf furmaata kennuu ni yaala.

1.2 Rakkoowwan Qorannichaa

Manni amantaa walaayittaa sooddoo yuuniversiitii waadduu qusqu'aam maariyaam yaa'iiwwan mooraa kutaa addaa addaa of keessaa qaba.rakkoowwan hedduun kutaawwan afuuraa kana irratti barattoonni akka hin hirmaanneef daangessan ni jira. Isaanis shakkitoonni ykn mormitootni amantii dhugaa kanaan morman barattoota kanatti gufuu ta'uu, barattootni yaaddoo qormaatawwan biyya lafaa ykn madaallii mooraa barnootaa keessaa kennamuuf bakka kennuun laphee guutuun hirmaachuu dadhabuu, bakkaawwan addaa addaa irraa waan dhufaniif hubannoo amantaa isaani hammi isaan qaban addaa adda ta'uun, fi rakkoowwan kanaaf kana fakkaataniin harcaatiin kutaalee kana irratti ni uumama. Rakkoowan biroon akka mudannootti qoraticha mudatan qorannoo kana xumuruuf maddi ga'aan hin argamne. Kunniinis waa'ee kutaa irratti hojjetame kanaa madda ga'aa kanneen qaban eebbifamuun iddoo addaa addaatti waan fagaatanif, waa'ee naannoo irratti hojjetamee maddi ga'aan argamuu hin dandeenye.

1.3 kaayyoowwan qorannichaa

1.3.1 kaayyoo gooroo

Kaayyoo gooroon qorannichaa rakkoolee harcaatii ijoollee waaduu qusquwaam maariyaamii

yaa'ii mooraa kutaa afaan oromoo kan bara 2014 uuman furuudha.

1.3.2 kaayyoowwan gooree

Qorannichi kaayyoowwan gooree armaan gadii qaba:

- Rakkoowwan yaa'ii kanaaf harcaatii geessisan adda baasuuf
- Bu'aawwan yaa'iin kun buuse qorachuuf
- Kutaawwan yaa'ii kana ibsuuf
- Furmaata rakkoowwanii barbaaduuf

1.4 Gaaffilee qorannichaa

Kaayyoowwan gooree armaan olii irratti hundaa'uun qoratichi gaaffiiwwan armaan gadii qopheesseera.

1. Rakkoowwan yaa'ii mooraa afaan oromoo mana kiristiyaanaa walaayitaa sooddoo yuuniversiitii qusqu'aam maariyaamii irratti harcaatii geessisan maal fa'aadha?
2. Kutaawwan yaa'ii kana keessatti argaman maal fa'aadha?
3. Bu'aawwan afuuraa yaa'iin kun buuse maal fa'aadha?
4. Rakkoowwan yaa'ii kana mudataniif maal gochuu qabna?

1.5 Tooftaalee qorannichaa

1.5.1 Maddawwan

yeroo qorannoon afuuraa kun geggeeffametti qorataan kun daataa funaanuuf maddoota gurguddoo fi maddoota lammaffoo ta'an fayyadameera.

1.5.1.1 Maddoota Gurguddoo

Maddoonni gurguddoon qorannoo afuuraa kanaa maree miseensotaa, namoota yeroo duraa yaa'ii kana geggeessaa turan gaafachuun, qoratichis miseensa yaa'ichaa keessaa tokko waan tureef kallattiin daawwachuun, odeeffannoo waa'ee yaa'ii mooraa kanaa argateera.

1.5.1.2 Maddoota Lammaffooo

Qorannoo afuuraaa kanaaf maddoota lammaffoo kan ta'an, maddoota fuula miidiyaa hawaasaa irraakanneen akka feesbuukii,telegiraamaa, googilii fi kkf irratti dhimmoota afuuraa maxxanfaman fayyadameera.

1.5.2 Malleen Moodela(Naamunaa)/(Sampling Techniques)

Malleen qorannoo afuuraa qorataan kun akka moodelaatti fayyadame keessaa tokko odeeffannoowwan gurguddoo miseensotarraa funaanuudha. Itti dabalees, odeeffannoowwan lammaffoo maddoota daataa kanneen akka kitaabota maxxanfamanii fi hin maxxanfamin, kitaabota koorsiii afuuraa garaagaraa fayyadameera.

1.5.3 Dizaayinii Qorannichaa

Dizaayinii qorannichaa Kan adeemsifame keessaa inni ijoon miseensa baayinaan 50 ol ta'aniin taa'amee rakkoolee harcaatii kana geessisan irratti mari'atameera. Kanas garee gareetti qooduun mata duree marii yookiin ajandaa qopheessuun tokkoo tokkoo gareerraa yaadni fuudhameera.

1.5.4 Deetaa Qaaccesuu(Data Analysis)

Deetaa Qaaccesuu jechuun adeemsa qorannichaa keessatti yeroo yaada eertotaa(informants) irraa dhaggeeffatan yaadannoo qabachuu, aawudiyoo ykn viidiyoon waraabuu, suuraaa kaasuu, tartiibeessuu fi barreessuudha. Kana booda qorataan sun waan barreesse ibsuu danda'a. egaa daataa funaanuun qaaccessuun yeroodeeffannoowwan walitti qaban jalqaba. Qorataan afuuraa kunis daataa isa qaaccessuu kan jalqabe gaafa odeeffannoo funaanuu jalqabee eegaleeti.

1.5.5 Bal'ina Qorannichaa

Bal'inni qorannoo kanaa mata duree isaa xiyyeeffachuudhaan seenaa ,jalqabbii yaa'ichaa, adeemsa akkamii keessa darbee har'a akka ga'ee fi yeroo kana ammo maal irra akka jiru fi gara fuulduraas maal ta'uu akka qabu yaada itti kennee dhaabbata.

1.6 Daangaa Qorannichaa

Yeroo qorannoon afuuraa kun dalagametti wantootni qorataa sanattti daangaa ta'an ni jiru.fakkeenyaaf haala funaansa daataa, waa'ee hundeeffama mana kiristiyaanaa sana beekuudhaaf namoota argachuu,qarshii fi kanaaf kana kan fakkaatan daangaa ta'aniiru.

1.7 Barbaachisummaa Qorannichaa

Egaa barbaachisummaan qorannoo kanaa baay'ee keessaa muraasni; barattoonni yaa'ii mooraa yuunivarsiitii qormaanni haala addaa addaan akka jiru beekanii akka of qopheessan ni godha. Inni biroon namni kamiyyuu hojii isaa addunyaa kamiin dura iyyuu hojii afuuraa isaa yoo durse milka'aa akka ta'u,akkasumas yaa'iin mooraa madda ogummaa afuuraa akka taates ni qeeqa.

Inni kan biraan yaa'iin mooraa kan hundeeffamu walitti dhufeenya barattootaa ganda, aanaa, yookiin godina addaa addaa irraa dhufaniin waan ta'eef walitti dhufeenya kiristiyaanotaa akka cimu qorannoon kun ni hubachiisa. Barbaachisummaan qorannoo kanaa inni biraan barataan haaraan gaafa gara yaa'ii kanaatti dhufu dursee yoo hubannoo argatu haalonni jiran haaraa itti hin ta'u waan ta'eef qophaa'aa ta'a. Inni kan biraan qorannoo kana keesstti rakkooleen akka jiranii fi furmaatas argachuu waan danda'aniif wantoota qorataan kun eeruuf yaalu kana dursanii yoo dubbisan jabaatee hundeeffamuun fi itti fufiinsa yaa'ii afuuraa Kanaaf bu'uura guddaadha. Qorannoon kun yeroo jalqabaatiif waan ta'eef ammaaf qorannoo kana hojjechuun yoo ulfaate iyyuu qorannoo itti aanuuf karaa ni bana.

1.9 Tartiiba Waraqaa

Qorannoo afuurawaan kun mata duree isaa rakkoolee harcaatii barattoota yaa'ii mooraa walaayittaa sooddoo yuuniversiitii kutaa afaan oromoo jedhu kana irratti hundaa'uun boqonnaawwan gurguddoo afuritti qoodame.Isaanis boqonnaan jalqabaa waa'ee seensa qorannoo kanaati. Kunis mata dureewwan xixiqqaa kanneen akka ibsaa, rakkoolee ykn mudannoo qorannichaa, kaayyoowwan qorannichaa , tooftaalee, bal'ina, daangaa, fi barbaachisummaa qorannichaa, tartiiba waraqaa,barreeffamoota isa fakkaatan kan of jalatti qabateedha. Boqonnaa lammaffaan waa'ee bakka ykn dirree qorannoon kun irratti hojjetameeti.kunis waa'ee argamsa bakkichaa, kaartaa naannoo sanaa haala jireenya kiristiyaana naannichaa fi kkf of keessatti qabata.boqonnaa sadaffaan Ibsa ijoo qorannichaati kunis waa'ee mata duree qorannichaa bal'inaan kan kaasu, rakkoowwan akkamiitu ture kan jedhuu fi furmaatasaa, bu'aawwan afuuraa yaa'ichi buuse,kutaawwan yaa'icha keessatti argaman, fi kkf kan dubbatuudha. boqonnaa arfaffaa fi isa Dhumaa keessaatti gudunfaa qorannoo isaatii fi akkamitti akka itti fufuu yaada itti kenneera.

1.10 Barreefamoota Qorannichaan Walfakkaatan

1.10.1 waa'ee Qusqu'aam

Akka mata duree qorannoo kanaatti manni amantichaa kan mogga'e tsillaatii haadha keenyaatiini. Kunis waadduu qusqu'aam maariyaamii kan jedhuudha. kana jechuun waadduu kan jedhame maqa lafa manni

kiristiyaanaa sun irra dhaabbatee, yommuu ta’u qusqu’aam maariyaamii kan jennu immoo seenaa godaansa haadha keenyaa wajjin wal qabata.kunis Gibxi keessa bakkeewwan qulqullaa’oo hedduutu jiru. Isaanis Dabra Qusqu’aam, dabra mixmaaq, kawaala Asxeeqs, kawaala sihaat, dabra Sooriyaan (Eefireem kan sooriyaa), Dabra abbaa Maqaars, Dabra abbaa Inxooniyoos…kkf jedhamuun bakkeewwan qulqullaa’oo beekaman keessa boqotte. Qusqu’aamis isaan keessaa tokko waan ta’eef.

Qulqulluu Yaaredis Durbee Qulqulleettii Maariyamiin Gooftaa Keenya Iyyesuus Kiristoos qabattee Yeroo godaansa ishee dabra Qusqu'aam turuu ishee Diggu'aa isaa irratti innaa barreessu :-

❖ “መንግሥቱ ሰፋኒት ዘእምቅድመ ዓለም ወልደ ቅድስት ማርያም ኀሠሠ ምእራፈ ከመ ድኩም ንጉሥ ዘለዓለም ግሩም እምግሩማን ብርሃነ ሕይወት ዘኢይጸልም ኀደረ ደብረ ቍስቋም”

(Addunyaa dursitee kan turte ,Waaqummaan isaa guutuuf bal'aa kan taate Ilmi amalummaa qulqulleettii Durboo Maariyamii Mootii baraanii yoo ta'u akka dadhabaa iddoo boqonnaa barbaade . Dinqisiisoo keessaa Dinqisiisaa,Ifa jireenyaa hin dukkanoofne inni dabra Qusqa'aam bule.)

❖ “መንክር ወመድምም ዘተገብረ በደብረ ቍስቋም መንክር ወመድምም ዘይሴባሕ በአርያም አምላክ ፍጹም ኀደረ ውስቴቱ መድኀኔ ዓለም፤ ዘሀሎ እምቅድም፤ ኀደረ ውስቴቱ ለዝንቱ ደብር ዘአብ ቃል ምስለ እሙ ድንግል ደመና ቀሊል”

(Dabra Qusqu'ammitti kan godhame kan nama dinquu fi ajaa'ibuudha.Aariyamitti kan galateeffamt gonka Waaqa Amalummaa Fayyisaan addunyaa keessa bule. Adduyaa dura kan ture Jechi qaamaa Waaqa Abbaa Duumessa Saffistuu kan jedhamte durboo haadha isaa waliin dabrii kana waliin keessa bule) jechuun dhugaa bahe.(Facebook page:Gamtaa Barattoota ortoodoksii Oromoo).

1.10.2 Yaa’iiwwan Mooraa Biroo

Yaa’iin mooraa mana kiristiyaanaa hedduu keessa kan jiruu, keessumaa manneen kiristiyaanaa naannoo manneen barnoota dhaabbata olaanoo akka yuunivarsiitii,kolleejjii fi kkf dhuunfaa fi kan mootummaan dhaabbatan keessatti bal’inaan ni adeemsifama. Akkuma kana manni kiristiyaanaa walaayittaa soddoo qusqu’aam maariyaamittis barattoota yuunivarsitichaa fi kolleejii qonnaa naannoo sanaa fi kan biroo gidduu galeeffachuun yaa’ii mooraa hundeessee hojii afuuraa ni geggeessa. Yaa’iiwwan mooraa kun egaa barattootni hojii afuuraatti akka guddatan gochuu keessatti ga’een inni qabu alaanaadha.kunniin hunduu akka biyya keenya Itoophiyaatti waldaa qulqullootaan kan hoogganamu yoo ta’u, waldaan qulqullootaa yaa’iiwwan mooraa 407 hoogganu keessaa yaa’iin mooraa walaayittaa sooddoo waadduu qusqu’aam maariyaamii ishee tokkoodha. Bu’aawwan afuuraa firii tawaahidootiin sadarkaa addunyaa irratti mul’achaa jiranis ijoollee yaa’iiwwan mooraa mana kiristiyaanaa addaa addaa keessaa ba’aniini

BOQONNAA LAMA

SEENAA BAKKA QORANNOON KUN IRRATTI HOJJETAMEE

2.1 Waa’ee Bakka Irratti Hojjetamee Ibsuu

Jechi walaayittaa jedhu jalqabumaan jecha hiikuudhaaf ifaa miti. Haa ta'u malee, jechichi tilmaamaan jecha "walaahetaa" jedhamu irraa akka dhufetti dubbatama. Hiikni isaas walmakaa akka jechuutti ni hiikama jedhu. Tokkos baala muka "gaagatiik" jedhamuu jechuudha, sababni isaas baallisaa dameewwan muka baay'ee wajjin wal makee waan jiruufis ni jedhama. kanaafuu, uummanni walaayittaa walitti makaa gartuuwwan yookiin gosoota baay'ee kan qabdu garuu akkaataa Itoophiyaa ammaatiin ala sanyiiwwan hedduu qabdi jedhamee yaadama ture.

Aadaan walaayittaa mootummaa isaa yeroo irra deebi'ee filatu, jalqaba haala gaariin ega qindaa'anii booda filatu. Aadaa kanas jaarraa 13ffaatii kaasanii ittiin geggeeffamu ture.

2.1.1 Argama

Akka Seenaatti argamsi walaayitaa kan ammaa irraa addaa addummaa qaba.akka warri seenaa tokko tokko lafa ka’anitti,bulchiinsi naannoo walaayitaa kan babal’ate, hanga laga Ruudolf kan kibba Itoophiyaa keessatti argamuutti fi kaaba shawaatti jedhama.yeroo ammaa kana wolaayittaan kan argamu, kutaa naannoo kibba Itoophiyaa naannoo 4,400km^2 kan bal’atee argamuudha.fiixeen kibbaa daangaa walaayitaa kun Finfinnee irraa naannoo kiilometirii 360 fagaatee kan argamuudha. Akkasuma walaayitaa sooddoonis godina magaalaa walaayitaa keessatti argamuudha. Egaa waadduun ammo ganda xiqqoo magalaa walaayitaa keessatti argamtuudha. Akkasumas manni kiristiyaanaa qulqullettiin waadduu qusqu’aam maariyaanis mana amantaa ganda waadduu kana keessatti naannoo walaayitaa sooddootti argamtuudha.

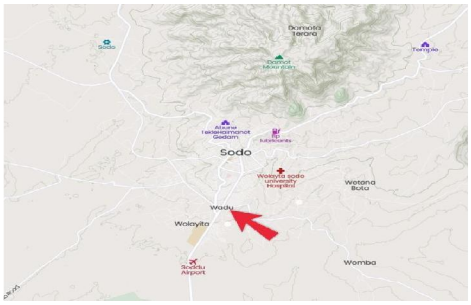

Fakkii 1: Argama Walaayitaa Sooddoo(fakkii web page irraa).

2.1.2 Baayina uummata isaani

Akka daataan uummata bara 2020 ibsutti baayinni uummata walaayittaa baayina 5,385,782 lafa hektaaraan 451,170.7 bal'atu qabatee argama. Isaan kana keessaa parsantiidhaan yoo ilaalle uummatni amantii pirotestaantii qabatee jiru 71.34% , uummtani parsantii 21% ortodoksii Tawaahidoo yoo ta'an 5.35% uummata kaatilkii hordofaniidha. https://en.wikipedia.org/wiki/Wolayita_Zone#Demographics(guyyaa gaafa 11-08-2014 fuula googliirraa kan fudhatame.)

2.1.3 Amantii

Jalqaba seenaa amantii walaayittaa beekuun baay'ee barbaachisaadha. Sababnisaa uummanni walaayittaa waaqota tolfamoo isaan mudachaa turan akkuma uummata kami amantii aadaa hordofaa waan turaniif. Uummanni walaayittaa dur amantii mataa isaanii hin qaban ture.paagaan jedhamanii waamamu ture. Egaa akkuma aadaa uummata afrikaa biro uummanni walaayittaas amantiin kiristiyaanaa osoo hin dhufin dura hordoftoota aadaa turani. Akka namichi Baaliiski jedhamu bara(1997:32) irratti dubbatutti, walaayittaan ilaalcha addunyaatiin yeroo ilaalamtu afuuronni guyyaa guyyaa dhaan isaan akka amanan taasisan jireenya isaanii ni to'ata ture jedha. Kaa jechuun amantiin kiristiyaanaa osoo hin dhufin dura aadaa duukaa akka turaniidha. Erga amantiin kiristiyaanaa dhufee booda waaqayyotti amanuun jechoota addaa addaa fayyadamuun waaqessuu eegalan fakkeenyaaf, xoossii giikoo-Waaqayyoo yoo barbaade, xoossii erees- Waaqayyoo waan hundaa beekaa, fi kkfn jireenya amantii isaanii ibsachuu jalqaban.

Mootiin Amde Tsiyoon jedhamu manneen kiristiyaanaa naannoo sana jiran akkuma ijaaraniin uummatichi amanee , mootiin Zaaguwwees mana kiristiyaanaa ortodoksii Itoophiyaa bakka bu'ee warra miishinaroota alaa ergaman gara cha guddaa Daamot kan ta'e mootii Motoloomii fi uummata isaatti erguun deggersa godheera.

Egaa yeroo ammaa walaayittaan iddoo amantii ,keessumaa amantii Ortodoksii Tawaahidoo Itoophiyaatti iddoowwan seena qabeeyyii ,manneen kiristiyaanaa fi waashaa ykn gadaamota gurguddoo qabdi. Fakkeenyaaf gadaamii abbaa keenya Qulqulluu Takilehaayimaanoot seenaa yeroo dheeraa kan qabuu fi waaqa tolfamaa iddoo inni itti balleese keessaa isa tokkoodha . akkasumas gadaama abbaa keenya Qulqulluu Abuna Gabra Manfas Qidduus iddoo isaan itti boqotan walaayittaa keessa iddoo Midira Kebdi jedhamutti yommuu ta'u, kunis uummanni isaa baay'ina ortodoksii tawaahidoo hordofuu haa dhiisu

malee hammi jiru laphee qulqulluun amantii dhugaa kana fudhachuu irraan kan ka’e iddoo boqonnaa qulqullootaa ta’eera.

Bisrat Lema Bergenehttps://academicjournals.org/journal/AJHC/article-full-text-pdf/6635FCE61777(guyyaa.

2.1.3.1 Seenaa Yaa'ii Mooraa Waligalaa Mana Kiristiyaanaa Yuunivarsiitii Walaayitaa Sooddoo Waadduu Qusqu'aam Maariyaamii

Yeroon isaa waggoota kudha sadan darban dura yeroo ta'u barattootni yeroo sana turan Walitti dhufanii walgahii geggeessu turan. Hojii eebbifamaa akkasii kana waldaan qulqullootaa magaalaa Walaayittaatti argamu ni jajjabeessa ture. Eeyyama Waaqayyootiin yaalii barattootaa fi waldichaatiin milkaayee Manni qulqullummaa kun erga hundaa’ee turtii muraasa booda yaa’ii mooraa Walaayitaa sooddoo yuuniversitii waadduu qusqu'aam Maariyaam jedhamee Walittii dhufeenya yaa'iiwwan mooraa waldaa qulqulloota magaalichaatiin erga moggafamee booda hojii qulqullinaan gara fuulduraatti jabaachuu jalqabe.akkuma baayinni barattoota waggaa waggaan dabaleenis tajaajilli yaa’ii mooraa kanaa daran jabaachuu eegale.

Yaa'iin moiraa walaayitaa sooddoo Yuunivarsiitii yuunivarsitiiwwan ollaa jiran irraa akkaataa yaa’iin mooraa itti geggeeffamu muuxannoo walii hiruunis tajaajila yeroodhaa gara yerootti babal'isaa akkuma deemeen har’a ijoollee barattoota qulqulleettii mana Kiristiyaanaa kan ta’an gaaddisa mana Waaqayyo jalatti barsiisa jira.sagantaawwan yaa’iin mooraa kun geggeessus waggaa waggaan fooyya’iinsa akkuma deemuun tajaajillis babal'achaa kan deemu yeroo ta’u , saganticha ijoolleen geggeessanis muuxannoo gaarii qabu.yaa'iin mooraa yuuniversitii Walaayitaa sooddoo jireenya afuurawaa fi foonawaa isaanitti kan isaan jabeessu sagantaawwan addaa addaa qopheessa.sagantaa kana keessaa muraasni:

Sagantaa koorsii :- Yaa’iin mooraa kun sagantaa koorsiif jalqaba kenna.barattoota waggaa tokkoffaa hamma waggaa torbaffaatti jiran yaa'ii mooraa kana jalatti hammate barumsa qulqulleettii mana Kiristiyaanaa barsiisa.

Barumsa Fakkeenyummaa Hafuuraa(የአብነት ትምህርት) :- Hundeeffama mooraa sanaa wajjin walqabatee tajaajila kennaman keessa tokko barumsa fakkeenyummaa afuuraa yoo ta'u ,yaa’iin mooraa waliigalaa kun fedhii barattoota ilaaluun barumsa kana yeroo boqonnaa isaanii akka baratan murteesse.

Sagantaa kadhannaa :- Qulqulluun Phaawuloos saba Tasaloonqeetti akkuma barreesse,"osoo gargar hin kutin kadhadhaa,waan hundumaa galateeffadha",1Tas.5:17, jechuun akka barsiise yaa’iin mooraa kunis jireenya afuuraa miseensa isaatiis ta’e waan hojjetu hunduma kan isa deeggaru inni guddaan kadhannaadha . Kanaafis mooraan kun jalqabaa waggaatii hanga dhuma waggaatti yeroo fi guyyaa

kadhannaa amaleeffate ni qaba.Jireenya kadhannaatiin fakkeenya ta'uuf jecha geggeessitootni saganticha dursanii kadhannaa mataa isaanii ni qabu.

Sagantaa Adeemsa Hafuuraa :- Yaa'iin mooraa kun jireenya afuuraa barattoota isaatii cimsuuf yeroo addaa addaatti adeemsa afuuraa gara mana Kiristiyaanaatti, gara waashaa ykn gadaamaatti fi manneen Kiristiyaanaa baadiyyaatti ni adeemsisaa.mooraan kun adeemsa afuuraa kana fuuldura adeemsichaaf milkaa'ina kan ta'u haalota addaa addaa mijeessa, daandii irratti haala kamiin barumsi afuuraa akka kennamuuf ni qophaa'a.

Egaa Walumaa galatti yaa'iin mooraa waliigalaa Walaayitaa sooddoo Yuunivarsiitii sagantaalee addaa addaa qopheessuun akka barattootni irratti hirmaatanii jireenya afuuraa isaanii cimsatan ni godha. Akkasumas, yaa'iin mooraa waliigalaa mana kiristiyaanaa walaayittaa Sooddoo Yuuniversiitii waadduu Qusqu'aam Maariyaamii kun, ijoollee afuuraa isaa guyyaa ayyaanotaa, keessumaa guyyaa ayyaana sooma hiikaa kanneen akka ayyaana dhalootaa fi ayyaana du'aa ka'uu irratti maaddii jaalalaa(ኦጋፕ) qopheessuun ni kabajchiisa.

Manni Kiristiyaanichaa yeroo ammaa tajaajilli keessatti kan geggeeffamaa jiru kan gara jalqabaa A irratti argamu yoo ta'u,kan B irratti argamummoo ijaarsa irra kan jiruu fi akkuma suuraa irraa mul'atu gara xumuraatti kan adeemaa jiruudha.Akkasuma, C irra kan jiru immoo yeroo manni Kiristiyaanaa kun maaddii jaalalaatiin ijoolleesaa kabajchiisuudha.

A- Kan tajaajila irra jiru. **B- Kan ijaarsa irra jiru** **C- Maaddii jaalalaa (ኦጋፕ)**

Fakkii 2: Mana Kiristiyaanaa WSU Waadduu Qusqu'aam Maariyaam.

BOQONNAA SADII

BU'AA QORANNOO FI MARII

3.1 Bu'aa Qorannoo

3.1.1 Seenaa Yaa ii Mooraa Afaan Oromoo Mana Kiristiyaanaa Yuunivarsiitii Walaayitaa Sooddoo Waadduu Qusqu'aam Maariyaamii

Seenaan Yaa'ii Mooraa Afaan Oromoo Mana Kiristiyaanaa Yuunivarsiitii Walaayitaa Sooddoo Waadduu Qusqu'aam Maariyaamii bal'aa fi kan dubbatamee dhumu miti. keessumaa iyyuu akkaataan jalqabbii isaa fi haala inni keessa darbee as ga'e, guddaa kan nama dhibuudha. Akka Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Adaree Abbabaa waliin karaa fuula telegiraamaa mari'annetti haala jalqabbii kutaa kanaa akkas jedhanii ibsu, '

> *"Sagantaan kun bara 2002 ijoollee sadiin rakkoo afaanin ijoolleen shakkitootaf illee laatama, miidhamaa jiraachuun isaa hubatamee eegale. Bara 2003 seemisteera 1ffaas akkasumatti sagantaa torbetti guyyaa tokkoo wixata wixata faarfannaadhan dabarsaa turan. Sana booda obboloota lama* ***Dn Taammanaa Fi Caalaa Hambisaa*** *jedhamaniif koorsii akka afaan oromiffaan barsiisaniif block coursin isaanif kenname bara 2003 seemisteera 2ffaatti koorsiin afaan oromiffaan barsiifamuu eegalame. Bara 2004 immoo ayyaana cuuphaa irratti akka afaan oromiffaan faarfatamu eegale. Sana booda guyyaa ayyaana dhalootas faarfannaa saganta waligalaa irratti akka faarfatamu eeyyamamee ture.Sagantaan torbee lamaas sanbata duraa torbee lama lamaan dhiyachaa kan ture amma ammattis dhiyaachaa kan jiruudha. koorsinis amma waggaa sadaffatti baachii baachiin amma ammaatti kennamaa kan tureedha."'*

3.1.1 Rakkoolee Yaa'ii Mooraa

Yaa'iin mooraa afaan oromoo yuuniversitii walaayitaa sooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaamii rakkooleen addaa addaa mudachuudhaan sagantaalee afuuraa isaatti gufuu kan ta'an hedduun ni jiru. Rakkoowwan ijoon qoratichi bira ga'e keessaa inni ijoonii fi mata duree qorannaa kanaa kan ta'e harcaatii barattoota afuuraa isaati. Kana malees rakkoowwan biroon hanqina bakkaa fi yerooti.

3.1.1.1 Harcaatii

Harcaatiin barattoota afuuraa yaa'ii mooraa afaan oromoo yuuniversitii walaayittaa sooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaam yeroodhaa qara yerootti kan mudatuudha.kunis yeroo tokko tokko akka gaariitti yoo hirmaatame yeroo bira immoo jijjiirameetu mul'ata.kunis akka qoratichi xiinxaletti sababoota garaagaraa qaba:

1. **Hiriyaa gadhee**-Akkuma qulqulluun phaawuloos gara Qoronxoositti barreesse, 'Hiriyaa Gadheen Amala Gaarii Ni Mancaasa' 1Qor.15:33, irratti dubbate barattootni tokko tokko beekanis osoo hin beekinis hiriya gorsa hamaa isa gorsu, mana Waaqayyoo irraa hafuu isa barsiisu, walumaagalatti amala isaa isa hamaa isaaf hiru waliin gaafa deeman mana kiristiyaanaa irraa hafuun harcaatii geessisu.kunis akkaataa naannoo tokkoo dhufaniin yookiin wal beekaniin uumamuu danda'a.

2. **Yaaddoo barnootaa (tension) -** yaaddoon barnootaatiin namoonni tokko tokko yeroo isaanii hojii afuuraa caalaa kan foon isaaniif kennu. Kun immoo irra caalaa laphee ykn hubanna amantii dhabuudhaan ta'a.Waaqayyoo garuu qulqulluu yohaannis irra bulee, 'Wanti hundumtuu isumaan ta'e; waan ta'e keessas isa malee Kan ta'e tokko illee hin jiru.' Yoh. 1:3 jedhee Kan dubbate, kan dura ta'es, kan si'achi ta'us; kan dura milkeessee bu'aa bayii hundumaa dabarsee asiin nu ga'es; kan si'achi nufaana ta'ee bu'aa bayii hundumaa dabarsee nu milkeessus, Waaqayyoon qofa akka ta'e akka beeknuufiidha.

3. **Wal to'achuu dhabuu-** Wal to'achuu dhabuun miseensi yaa'ii afuurawaa kanaa wal hin beekan yookiin wal quba hin qaban jechuudha. Kunis miseensi bakka barbaadan akka oolan, nama barbaadan waliin akka deeman, waan barbaadan akka uffatanii fi kkf taasisuun akka harcaa'an isaan taasisa.

4. **Qormaata amantaa biroorraa**- Inni kun isa ijoo fi yeroo ammaa qormata guddaa ta'ee jiruudha.kunis yeroo addaa addaatti (fakkeenyaaf yeroo mooraan barnootaa baratoota simatutti) fi bakka addaa addaatti (fakkeenyaaf bakka buna shaayiitti) kanaan gowwoomsuuf barumsa dogoggoraa fi summii isaaniitii barattoota mancaasu. Qulqulluun Phaawuloos garuu akkas jechuun nu gorsa, as gara warra Ibrootaatti ergaa barreesse, Ibr.13:9 irratti "Barsiisa garaagaraatiin, barsiisa orma ta'e hundumaanis karaa irraa hin kaachifaminaa" jedha. Kanaafuu, nama nutti haasa'e hundumaa dhaggeeffachuu osoo hin taane afuurri kun eessaa dhufe jenne qoruun barbaachisaadha.

5. **Komii (wal mufii)-** komiin yookiin walmufiin yeroo addaa addaatti barattoota afuuraa keenya ni mudata. Akka Gaaffii afaanii barsiisaa Diyaaqoon Tafarraa Margaa(2014) waliin goonetti wal komiin ijoollee keenya baay'ee sagantaa afuuraa irraa harcaasaa jira ,kanas jaalalaan yoo furuudhaa baanne gara kufaatiitti nu geessa jedhan.rakkoon kanaadhaa yoo sababa addaa addaatiin walitti bu'an tokko sababa isa kan biraatiif sagantaa faaruus ta'e koorsii irraa hafa. Akkasitti wal babbaqachuu irraan kan ka'e rakkoon harcaatii sagantaa keenya ni mudata. Waaqayyoo gooftaan keenya Iyyesuus Kiristos garuu tokkummaa keenya akkasittiin nu barsiisa. As wangeela Maatewoos 12:50 irratti "jaalala abbaa koo isa waaqa irraa kan godhu eenyu iyyuu, obboleessa kooti, obboleettii kooti, haadha kootis" jedhe,kanaafiyyuu yaa obboloota koo hojii afuuraaf hanga walitti qabamnetti nuti akkuma "Maatii" jennee ijaaramne maqaa qofaaf osoo hin taane obboloota haadhota waliif ta'uu qabna.

6. **Amala qormaataa hubachuu dadhabuu-** jechuunis haala barsiisaan ittiin qormaata baasu wallaaluudhaanii fi qormaata yeroo isaa eeggate fi yeroo isaa hin eegganne adda baasuu dadhabuudhaan madaallii dareetiifis, qormaata giddugaleessaafis ta'e qormaata xumuraaf yeroo dheeraa fudhachuun itti dadhabuun yeroo afuuraa isaanii yeroo foonii irratti baayisanii dabarsu. Kana irratti ammo beekumsaan of tuuluu fi of gowwoomsuudhaanyeroon itti mana waaqayyoo irraa hafan ni jira. Waa'ee kanaa qulqullichi yaa'iqoob akkas jedha " Amma Garuu Waan Guddaa Of Se'uu Keessaniin Isin Of In Jajju; Of Jajuun Akkasii Kun Hundinuu Hamaadha" jechuun yaq. 4:16 irratti nu barsiisa.

3.1.1.2 Hanqina Bakkaa

Hanqina Bakkaa kan jennu kun rakkoo yaa'ii keenya quunnamu keessaa isa tokkoodha.kunis yeroo faarsaan shaakalamu, yeroo koorsiin kennamu, og barruun shaakalamuu fi kadhannaan taasifamu, hanqina bakkaa irraan kan ka'e yeroo koorsiin osoo hin baratamin hafu, yeroo itti bakka hin mijatin (fakkeenyaaf bakka aduu, roobaa, qorraa fi kkf)tti barattootni miidhamantu jira. Kun immoo uumuun akka barattootni harcaa'an taasisa.

3.1.1.3 Hanqina Yeroo

Hanqinni yeroo sagantaa kanaaf qormaata biro ta'ee ture. Keessumaa erga dhukkubni vaayirasiin koronaa jedhamu bara 2012 akka lakkoofsa Itoophiyaatti eegalee as, mooraan barnootaa yeroo daangessuu fi serota addaa addaa baasuun harcaatii sagantaa kanaaf sababa guddaa ta'eera.

3.1.2 Kutaalee Gurguddoo Yaa'ichaa

3.1.2.1 Kutaa Barumsaa

Yaa'iin mooraa afaan oromoo yuunivarsitii walaayitaa sooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaamii,kutaa barumsaa yookiin koorsii baachii baachiidhaan qooduun barsiisa. Kanas keesumaa bara 2014 kanatti, waggaa tokkoffaa baay'ina isaanii giddu galeeffachuun walfaana akka baratan taasifameera.sadarkaa kanattis maal barachuu akka qaban yaadamee,koorsiin akka dubbii amantaa, dubbii maariyaamii ni kennamaaf.baachiii waggaa lammaffaa fi isaa oliis walitti dabaluun kuursii isaan fudhachuu qaban akka naamusa mana kiristiyaanaa,qu'annaa macaafa qulqulluu fa'a fudhachaa jiru. Akkasumas kutaan barumsaa kun bara kana gara Yuuniversitii Walaayittaa Sooddoo Damee Hospitaala Otonaatti babal'isuun barattootni afaan isaaniin akka baratan godhee jira.

Fakkii 3: kutaa barumsaatiin(suuraa qorataadhaan)

3.1.2.2 Kutaa Faarsaa

Kutaan Faarsaa kutaalee gurguddoo yaa'ii kanaaa keessaa isa tokko yommuu ta'u, gartuu yookiin nuusaanii lamatti qooduun maqaa kenneefii barsiisaa jira.kunis gartuu Yaaredii fi gartuu Daawwit jedhamu. Kaayyoon guddaan kutaalee kana bakka yookiin nuusaanii lamatti qooduus gartuuwwan lamaan walii isaanii ilaalanii dorgommii afuuraatti akka jabaataniif yaadameeti.kanas torban keessaa guyyaa lama wiixataa fi roobii sa'aatii 12:00pm-1:30pmLT turtii sa'aatii tokkoof walakkaa itti fudhachuudhaan ni faarfachiisa(shaakalchiisa).

Fakkii 4: kutaa faarsaatiin(suuraa Fuula telegiraamaa irraa)

3.1.2.3 Kutaa Og-barruu

Kutaan Og- Barruu kutaa ogummaa fi barreeffamaa yoo ta'u, kutaa '**Ibsituu Daandii Jireenyaa**' jechuun yaa'iin kun maqaa kenneefiira.sagantaalee inni of kessaa qabus, kanneen akka diraamaa afuuraa, walaloo, tapha gabaabaa, oduu afuurawaa fi kkf bifa namatti toluun torbee lama keessaa sagantaa torbee lamaa irratti altokko dhiyeessa. Og barruun afuuraa isa kan foonii irraa wanti adda godhu inni guddaan ergaa keessoon isaa afuurawwaa ta'uudha.kana jechuunis fakkeenyaaf lachuu afuuraan yoo ta'an illee, ergaan isaan dabarsan addaa adda.

Fakkeenyaaf og barruun afuurawaa kan jennu Firiiwwan Lubbuu kan ta'an kadhachuu, tsoomuu, sagaduu, hiyyeessa gargaaruu, mana Waaqayyoo ijaaruu, angafoo kennuu walumaa galatti gara bara dhumaatti gaaffilee gooftaan keenya Iyyesuus Kiristoos nu gaafatu milkeessuuf ergaa nu barsiisu of keessaa qaba.

Og barruun foonawaan ammo afuuraan ergaa darbu haa ta'u malee ergaan inni dabarsu Firiiwwwan Foonii kan ta'an nyaachuu,dhuguu goota ta'uu,aadaa ibsachuu,wal weellisuu,jaalala waliif qaban ibsachuu,gaa'ela ittiin wal kadhachuu ayyaanota kanneen akka masqalaa ittiin ayyaaneffachuu fi kkf ergaa jedhu of keessaa qaba.

Fakkii 5: kutaa og barruutiin haala (suuraa qorataadhaan)

3.1.2.4 Kutaa Kadhannaa

Kutaan kutaa ijoo saganta keenyaaf bu'uura yookiin lafee dugdaa ta'eedha.kadhannaan bu'uura waan hundumaati.qorumsa irraa kan ittiin oolaniidha. Kanas Gooftaan Keenya Qorichi Keenya Iyyesuus Kiristoos Maatewoos 26:41, irratti "Qoramatti akka hin galleef dammaqaa kadhadhaa" jedheera waan ta'eef. kanaaf hojii raawwachiistoti yaa'ii mooraa afaan oromaa yuuniversitii walaayitaa sooddoos sagantaa kana qindeessuun torban keessaa guyyaa tokko guyyaa jimaataa ganamarraa sa'aatii

12:00pmLT dhaa eegalee akka taasifamu godhaniiru.kunis akkuma qormaatni addaa addaa akka jiru olitti kaasuuf yaalletti milkaa'insa hojii afuuraa kanaaf gumaacha filannoo hin qabne kan kennuudha.

Fakkii 6: kutaa kadhannaatiin(suuraa lammii dameedhaadhaan)

3.1.3 Bu'aawwan Gurguddoo Yaa'ichi Buuse

3.1.3.1 Kutaa Barumsaatiin

Gama kutaa barumsaatiin yoo ilaalle yaa'iin mooraa afaan oromoo yuuniversitii walaayittaa ssooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaam bu'aa guddaa buuseera.kunis akkuma Gooftaan Keenya Qorichi Keenya Iyyesuus Kiristoos dubbatu, billaa qara lamaa ta'uudhaan obboloonni keenya baay'een bu'aa guddaa buusaniiru. Fakkeenyaaf, Diyaaqoon Barsiisaa Waaqjiraa Araarsoo kan jedhaman bara 2012 keessa wayita mooraa kana keessatti barnoota addunyaa isaanii baratanitti kitaaba mata dureen isaa **"Amantii Ortodoksii Amantaa Biroo Irraa Maaltu Adda Godhaa ?""** jedhuun kitaaba nuuf maxxansaniiru. Akkasumas obboleessi keenya , Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Adaree Abbabaa kan jedhamanis haaluma walfakkaatuun bra 2013 kitaaba afuuraa mata dureen isaa **"Tajaajila Mana Waaqayyoo"** jedhu nuuf barreessaiiiru. Akkasuma obboleessi keenya , Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Lammaa Hulluuqaa kan jedhaman kitaaba mata dureen isaa **"Bara Dhumaa""** jedhu yeroo dhiyootti maxxansuutti jiru. Egaa obboloonni keenya kun hunduu firii yaa'ii mooraa afaan oromoo yuuniversitii walaayitaa sooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaamiiti.

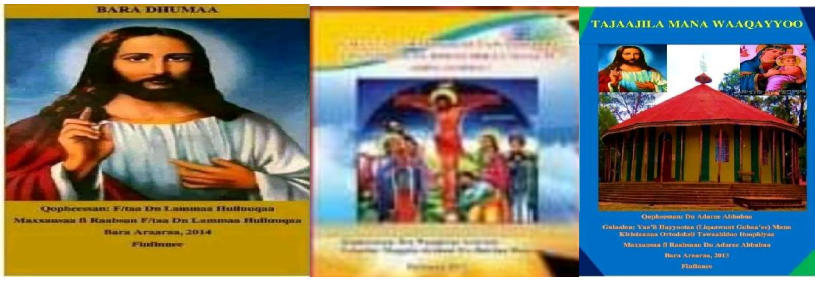

Fakkii 7: kitaaba maxxanfame(suuraa qorataadhaan)

3.1.3.2 Kutaa Faaruutin

Kutaa faaruutiin hojiilee afuuraa nama boonsan hedduuti hojjetame.kunis yeroo jalqabaaf firii yaa'ii kanaa kan ta'an ijoollonni gareedhaan(collection) faaruu CD/VCD tokko mata dureen isaa **"Ni Galateeffanna""** kan lakkisan obboloonni koo sagantaa kana keessaa kan ba'aniidha. Isaanis miseensaan maqaa isaanii kanan yaadadhu, Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Lammaa Hulluuqaa, F/taa Barsiisaa Fiqiruu Darajjee, F/taa barsiisaa Dabalaa Jiraataa, F/ttuu Tsiggee Badhaasaa, F/ttuu Caaltuu, F/ttuu Masqalee Waaqgaarii, F/ttuu Qiddist, Baacaa Leenjisa, F/taa Barsiisaa Badhaadhaa fi kkf dha. Itti fufee obboleessi keenya Diyaaqoon Barsiisaa Dammallash Laggasaa, Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Adaree Abbabaa faaruudhaan maqaa sagantaa keenyaa baay'ee kan olkaasan hedduun isaanii ni jiru. Diyaaqoon Barsiisaa Waaqjiraa Araarsoos faaruu mata dureen isaa **"Madaallii Qaama Koo"** jedhu qabatanii nuuf dhufaniiru. Abdiin gara fuulduraatti jirus Waaqayyoo wajjin kan kana caalu ta'uun isaa nama hin shakkisiisu. Kanaaf Waaqayyoo hunduma keenyayyuu nama hojii gaariiidhaaf kaka'ee mana Waaqayyoo tajaajilu nu haa taasisu.

Fakkii 8: bu'aa kutaa faaruutiin bu'e(suuraa Fuula facebook irraa)

3.2 Marii Qorannichaa

3.2.2 Furmaata Rakkoowwanii

Yaa'iin mooraa afaan oromoo yuunivarsitii walaayitaa sooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaamii keessatti rakkoolee hedduun akka jiran qorataan Kun armaan olitti caqaseera. Isaanis : rakkoo harcaatiin sagantaa irratti miseensa guutuun hirmaachuu dadhabuu , rakkoowwan bakka shaakalaa fi hanqina yeroo akka ta'a kaaseera. Haa ta'u malee , rakkoowwan Kanaaf furmaatni maal akka ta'an ilaaluu yaalla:

1) Rakkoowwan **harcaatii miseensotaa** wajjin kan walqabatu hambisuuf harcaatii miseensaa sana duuba maaltu akka jiru beekuun barbaachisaadha. Fakkeenyaaf akkuma qorataan kun armaan dura kaasee, sababoonni harcaatii kana geessisan hiriyaa hamaa yookiin gadhee, yaaddoo barnootaa(tension), wal

to'achuu dhabuu , qormaata amantaa biroorraa, wal komii(wal mufii) fi Kanaaf kana kan fakkaataniidha. Isaan kunis akkamitti furamuu danda'u yoo jenne:-

- ★ Qorumsi hiriyaa gadhee irraa namatti dhufu hundeedhaan akka hafuu , namni eenyu wajjin akka deemu, dhibbantaan isaa eenyu akka ta'e beekuun barbaachisaadha.Bakka dhufnee fi walbeekumsa sababeeffachuun wal filachuu qofa osoo hin ta'in, hiriyaa keenya irraa wanti barannu murteessaa waan ta'eef adda baafachuun barbaachisaadha.
- ★ Inni biraan yaaddoo barnootaati . Inni kun isa biyya lafaa waan ta'eef itti hin hafnuuf; fudhannees gara Waaqaa hin deemnu. Kanaaf yaaddoon barnootaa jireenya afuuraa keenya adda kuta yoo ta'e maal bu'aa isaa? Gooftaan keenya Qorichi keenya Iyyesuus Kiristoos akkuma dubatu, "Waa'ee boriifis hin yaadda'inaa ; guyyaan borii ofii isaatiif iyyuu ni yaada'ataa", Maat.6:34 irratti nu barsiiseera. Kanaafuu, qormaatni guyyaa borii sagantaa keenya har'aa nu hambisuu hin qab, yeroo eebbisee yoo nuuf kenne firiin isaa miyaawaa ta'a.
- ★ Inni kan biraa wal to'achuu dadhabuudha. Yeroo baay'ee miseensi yaa'ii kanaa eessa akka oolu , beekuunmataan isaa furmaata rakkoofi. Fakkeenyaa, obbolootni koo dhiiraa callisnee gara puulii taphachuu, gara waa'ee hin baasne deemna taanaan taphni kun guyyaa sagantaan afuuraa jirus araada nutti ta'uu danda'a. Shamarraniis waan lubbuu keenya hin fayyadne amaleeffachuu irraa wal to'achuun, wal hubachiisuun gaariidha. Hojii raawwachiistotnis keessumaa Koreen miseensaa kana irratti ga'ee olaanaa qaba. *Akka mare sagantaa bultii irratti miseensaan adeemsifametti, rakkoolee mooraa keessatti fooniinis ta'e afuuraan nu mudatan kan furannu to'annaa matii gochuu fi waljajjabeessuudhaan, walii walii keenya tumsuun wal gargaaruudhaan wal eeguun murteessaadha.*
- ★ Qormaatni amantaa biroos qormaata guddaadha. Inni kun sagantaa irraa hafuu caalaatti iyyuu gara kirrii ofii kutuutti rakkoo deemuudha. Kana cimsinee adda baafachuun barumsa keessummaa fudhachuu dhiisuu isa irra darbee nu qoruuf dhufu immoo, akkuma 1Yoh.4:1 "Michoota koo! Warra hafuuraan in dubbanna jedhan hunda hin amaninaa, Waaqayyo biraa yoo ta'an hafuurota isaan ittiin dubbatan qoraatii ilaalaa malee, raajonni sobduun baay'een gara biyya lafaatti ba'aniiru". jechuun akkuma dubbatu, qorree ilaaluun ga'ee keenya.
- ★ Wal komiinis harcaatii sagantichaa isa ijoo ta'ee Mul'ata. Inni kun yeroo baay'eef irra deddeebi'ee haalicha mudachaa kan tureedha. As irratti kan gufatus, eenyuuf akka deemu, Waaqayyoo moo namaaf akka deemu adda baafachuun gaariidh. Qulqulluun Phaawuloos gara saba biyya Roomaatti yeroo barreessu ,"Eenyutu jaalala Kristosittii gargar nu baasa? Gidiraan yookiis muddamni, ari'atamuun, beelli yookiis qullaa ta'uun, sodaachifamuun yookiis billaan gargar nu

baasuu danda'aa ree?" Rom.8:35, jechuun isaa Sababni kamiyyuu Waaqayyoorraa addaan nubaasuu akka hin dandeenyeedha. Inni gufachiisus hoolota Waaqayyoo tiksuu, walitti qabuu malee, mufachiisee faffacaasuuf akka hin deemne hubatee socho'uun barbaachisaadha. Sababnisaa sagaleen Waaqayyoo Maarqoos 9:42 irratti yeroo dubbatu, "Eenyu illee warra xixinnaa anatti amanan kana keessaa tokko gufachiisuu irra, dhagaan daakuu guddaan morma isaatti hidhamee galaana keessatti utuu darbatamee isaa wayya ture." isa jedhu qalbifatee of ilaaluu qaba.

2) Rakkoo inni biraan yaa'ii mooraa Kanaaf gufuu ta e **Hanqina Bakkaati.** Fakkeenyaaf yeroo bakka dhabuu irraan kan ka'e naannoo ma a Kiristiyaanaatti siqamee geggeeffamu ni jira. Miseensi keenya keessumaa shamarran bakka sanatti siqanii tajaajiluuf fedha hin qabne ni mul'ata. Akkasumas , yeroo shaakalaa, bakka aduu, roobaa, qorraa fi kkf keessatti rakkachuun ni jira.Kana immoo yaa'ii waliigalaan mari'atamee rakkoo Kanaaf ijoolleen mana Waaqayyoorraa hafuun gaarii miti jedhamee, Waldaan giddugaleessa(ማዕከል), kutaa afaanii fi fedhii addaa(ቋንቋና ልዩ ፍላጎት ክፍል) yaa'ii kana ni beeku waan ta eef bakka dhaabbataan yaa'ii Kanaaf akka kennamu gochuun barbaachisaadha.

3) Inni biraan sagantaa Kanaaf gufuu ta'u **Hanqina Yerooti.** Kana miseensis hojii raawwachiistotnis itti yaaduu qabu. Yeroo kana kan nuuf kenne Waaqayyoodha. Baay'ee dubbisneef yookiin baay'ee hojjenneef qofa miti kan milkoofnu; yoo Eebbi Abbaa yeroo kan ta'e Waaqayyoo keessa jiraate malee. Dhaala maatii keenyaa baay'ee saammanneef yookiin qooddanneef qofa kan duroomnu osoo hin taane; yoo Eebbi maatii keenyaa keessa jiraateedha malee. Kanaaf sa'aatii 24 Waaqayyo walqixa nuuf kenne keessaa kan Waaqayyoo meeqa jennee tilmaamuun ga'ee keenya. Hoji raawwachiistotni yaa'ichaas rakkoo waliigalaa ilaaluun gaariidha. Fakkeenyaaf, mooraan barnootaa qorumsa(akka madaallii giddugaleessaa(Mid exam), madaallii xumuraa(Final exam)) kenna yoo ta'e, akka nuffamutti(hamma 'sagantaa itti aanutti nan hafa') jedhanitti tursuun gaarii miti; yeroo adda baasuun barbaachisaadha.

Walumaagalatti rakkoolee armaan duratti tarreeffamaniif furmaatni qaama lachuu ta'a. Jechuunis hoji raawwachiiftotnis miseensis ga'ee mataa mataa isaanii qabu. Eenyu iyyuu bakka sana kan dhaqu galateeffatee, hojii qulqullinaa kamiyyuu raawwatee, tokkummaadhaan wal jaallatee, gara ishee abdatamtu mootummaa Waaqayyootti galuudha. Gatiin Waaqayyo lubbuu keenyaaf kennu dhuunfaa dhuunfaa keenyatt yoo ta'e illee, hojii afuuraa gartuu keessatti garuu wal sassaabuun, wal tumsuun, wall gorfachuun, wal qajeelchuun, ratio guddaa Waaqayyoo biraa nuuf kennamuudha. Namni tokko tokko hin hirmaadhu, mana Waaqayyoo garuu nan dhaqa, nan kadhadha jedha. Yaq. 5:16 irratti "Yoos dhukkubattii akka fayyifamtanitti cubbuu keessan walitti himadhaa, waliifis kadhadhaa! Kadhannaan

nama qajeelaa waan baay'ee hojjechuu in danda'a" jedhee akka dubbatu, namni tokkichi gartuu keessaa laphee qulqulluun yoo kadhatu eebba hunda keenyaa ta'a waan ta'eef. Kana malees, godina addaa addaa irraa waan dhufneef akkaataa kadhannaa keessumaa rakkoo afaanii(loqodaa) kan qabu wal irraa ni barata.

BOQONNAA AFUR

GUDUNFAA FI YAADOTA XUMURAA (RECOMMENDATIONS)

4.1 Gudunfaa

Qorannoo afuuraa kana keessatti Wantootni irratti hojjetaman inni ijoon kutaa kana keessatti sababoonni barattoonni kun akka sirnaan hin hirmaanne godhan maal fa'aadha akkamitti immoo furamuu danda'u kan jedhu, yaa'ii mooraa kana keessa kutaalee (tajaajila) akkam akkamiitu kennama, bu'aawwan sagantichi buuse maaliidha kan jedhu gabaabinaan tuquu yaaleera.

Egaa akkuma olitti caqafame gara hojii afuuraa isa ijoo kanatti osoo hin galin Malleen yookiin tooftaan qorataan kun fayyadamuudhaan ragaalee yookiin maddawwan funaannate mala tiyoorawaa qulqullina qabuun(qualitative method)n ibsuu yaaleera. Kana keessattis maddawwan gurguddoonii fi lammaffoon eeramaniiru. Gara hojii ijoo qorataa kanaatti yoo dhufnu, wantoota yookiin sababoota boodatti hafiinsa ijoollee miseensa kutaa kanaa ta'an hiriyaa gadhee, yaaddoo barnootaa, wal to'achuu dadhabuu, Qormaata amantaa biroo fi wa komachuu fa'a jenneerra. Gabaabaa dhumatti isaan kana hambisuudhaaf hunduu ga'ee isaa fi maaliif akka waamame beekuun barbaachisaa akka ta'e eerameera. Qulqullicha Pheexiroos irra bulee Waaqayyo akka eebbaaf waamamne nutti himeera. Erga eebbaaf waamamnee immoo sa'aatii ganamaa yookiin ijoollummaa kootti akkamitti tajaajileen eebba argadhaa? Sa'aatii guyyaa yookiin dargaggummaa koottihoo? Akkasumas, sa'aatii galgalaa yookiin umurii dullumaattis akkamittinan tajaajila jennee yoo of gaafanne qaawwaan kun akka nu hin mudanneedha. Inni biraan bu'aa afuuraa sagantaa kana irraa argame haadheeressu. Kunis jijjiirama afuuraa fakkeenyummaa qabuu fi nama gammachiisu karaa sagantaa kanaa hojjattameera. Fakkeenyaaf, barsiisonni akka Diyaaqon barsiisaa Waaqjiraa Araarsoo, Diyaaqon barsiisaa Adaree Abbaba, Diyaaqon barsiisaa Lammaa Hulluuqaa kan jedhaman kitaabota afuuraa nuuf maxxansaniiru. Akkasumas obboloonni baay'een faaruu dhaan kutaa Kanaaf fakkeenya ta'an ni jiru. Isaanis Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Lammaa Hulluuqaa, F/taa

Barsiisaa Fiqiruu Darajjee, F/taa barsiisaa Dabalaa Jiraataa, F/ttuu Tsiggee Badhaasaa, F/ttuu Caaltuu, F/ttuu Masqalee Waaqgaarii, F/ittuu Qiddist, Baacaa Leenjisa, F/taa Barsiisaa Badhaadhaa fi kkf dha. Itti fufee obboleessi keenya Diyaaqoon Barsiisaa Dammallash Laggasaa, Diyaaqoon F/taa Barsiisaa Adaree Abbabaa kunniin hunduu bu'aa kutaa kanaati.

Walumaagalatti, qorataan kun yeroo qorannoo afuuraa kana hojjatetti, mata duree waa'ee rakkoolee harcaatii barattoota afuuraa kutaa afaan Oromiffaa kan mana Kiristiyaanaa Yuuniversitii Walaayitaa sooddoo faarsuu qusqu'aam Maariyaam hambisuuf kaayyeffateeti. Kanas akka eyyama Waaqayyootti adeemsota hedduu keessa dabree deetaa isaa funaanuu yaaleera. kanaafuu sagantaa akkasitti bu'aa guddaa kennu kun kan boodatti hafuu fi harca'u osoo hin taane irra caalaa jabaatee obboloota akkanaa kan qabu kana fakkeenya godhachuun dirqama afuuraa miseensa hundaati.Kanaaf hundumti keenya iyyuu hojii gaarii walii keenyarraa, barannee itiin hojjennee abdii ishee godhannu mootumma Waaqayyootti akka gallu fedhaaf eeyyama Waaqayyoo nuuf haa ta'u.!

4.2 Yaadota Xumuraa (Recommendations)

Qorataan kun akkuma hojii isaa boqonnaa jalqabaa daataa sassaabuu , tartiibessuu, barreessuun akkuma rakkoowwan jiran adda baasee furmaata kennuufii yaaleen booda gudunfaadhaan goolabee jira. Amma immoo Waaqayyoo bu'aa bayii hundumaa dabarsee mata duree filate kanaan akka qorannoo hafuuraa kana Fakkaatu hojjatee sadarkaa kana irraan akka ga'u kan gargaare galateeffachaa yaadota armaan gadii raaga.

- Yaa'iin mooraa kutaa afaan Oromiffaa Yuuniversitii Walaayitaa sooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaam Yaa'iiwwan afuuraa keessaa isa tokkoo fi lubbuuwwan rakkoo afaaniin warra irri isaanii hoolaa keessi isaanii yeeyyii ta'aniif qophaa'an jalaa baraaraa akka jiru beekamaadha. Kanaaf irra caalaa lubbuuwwan kana akka tiksuuf karaa yaa ii mooraa waliigalaa ilaalcha gaarii fi haala mijataa argachuu qaba.

- Waldaan qulqullootaa yaa ii giddugaleessaa(ማዕከል) yaa'ii mooraa kana daawwachuu , barsiisota erguu fi barsiisuu akkasumas, maal irra akka jiran yeroodhaa gara yerootti daawwachuu qaba. Sababni isaa "Afaanii fi fedhii addaa" kan jedhamu dhaabbatee rakkoowwan sagantaalee akkas akkasii kan to'atus waan jiruuf mirgi sagantaa kanaadhaa bifa kanaan eegamuu qaba.

- Hojii raawwachiistotni haaraan dhuma waggaa irratti filaman ganna yeroo maatii bira jiran waliisaanii bilbilaanis ta’e karaa mijatuufiin walquunnamuu qabu. Kunis bara itti aanutti maal hojjechuu akka qaban beekuu fi salphisuuf haala mijeessa. Yeroo asitti barnootaaf wal arganis haala salphaa fi wayitawaa ta’een hojii isaanii akka xumuran isaan gargaara.

- Barattoonni yaa’ii kana keessatti firii gaarii argamsiisuun yaa’icha maqaa dhoofsisanis jechuun kan kitaaba afuuraa barreessisan , kan faaruu maxxansiisanii sagantaa kana hordofuun, bilbiluunii fi yoo danda'ame dhufanii ilaaluun barbaachisaadha. Sababni isaa qulqulooftu Daawit "Mana Waaqayyoo irraa isin eebbisneerra" akkuma jedhu barnoota addunyaa isaanii xumuranii gara addunyaa ishee qorumsaan guutamteetti gaafa ba'an sagalee Waaqayyotiin kan jajjabaaatan, bu'aa sagantaa kanaa waan ta'aniif. Egaan dhufanii ilaaluun isaanii kunis hundeen sagantichaa akka jabaatu taasisa.

- Miseensotni hojii raawwachiistota caalaa baachii tokko ta’uudhaan, Istiriimii tokko ta'uudhaan, Kollejjii tokko ta'uudhaanii fi Muummee(Department) ta'uu irraan kan ka’e waan walbeekaniif wal jabeessuu, wal to’achuu fi gara hojii afuuraatti wal kakaasuu qabu. Sababni isaa waan uumamu hojiraawwachiistota dursanii waan arganiifidha.

- Yaa’iin waliigalaa jechuun yaa'iin mooraa Yuunivarsiitii Walaayitaa sooddoo waadduu qusqu'aam Maariyaam kan waliigalaa, ijoollee kutaa Oromiffaa kana eeguu, kunuunsuu, sagantaa isaanii irratti sagantaa qabuu caalaa kan isaaniitti sirnaan akka fayyadaman gochuu, ayyaanota fi sagantaa yaa'iiwwan addaa addaa irratti faaruu, walaloo, fi barumsa addaa addaa akka dhiyeessan gochuun jajjabeessuu qabu.
- Yaa’iin mooraa afaan Oromiffaa Yuunivarsiitii Walaayitaa sooddoo waadduu qusqu"aam Maariyaamii Yaa’iin mooraa afaan Oromiffaa isa kan damee Otonaatti jalqabame sana afuuraan jajjabeessuu qaba. Akkuma manni Kiristiyaanaa jabaan mana Kiristiyaanaa isa jalqabaa jajjabeessu, yaa’iin kunis gosoota mana Kiristiyaanaa sadan(Gamoo/ijaarsa mana Kiristiyaanaa, Gartuu/waldaa Kiristiyaanotaa fi Laphee tokkoo tokkoo Kiristiyaanota hundaa) jennee waamnu keessaa tokko waan ta’eef mana Kiristiyaanaa isa quxisuu(eegoo) isaa ta'e kana Lallaba wangeelaa , faarsaa fi sagantaawwan og barruun(ibsituu daandii jireenyaan) qopha'aniin barsiisuu fi guddisuu qaba.

Galanni Waaqayyoof, deessuu isaa qulqulleettii Maariyaamiifi, kabajni fannoosaaf qulqullootaergamootasaaf haa ta,u. Bara baraan Ameen.

Cuuphatan/Wabiilee (References)

- Baaliiski Bara (1997:32) journal writing About Religion of Wolaita. Fuula 54.
- Bisrat Lema Bergenehttps://academicjournals.org/journal/AJHC/article-full-text-pdf/6635FCE61777(guyyaa gaafa 11-08-2014 fuula googiliirraa joornaalii fudhatame,Fuula 54)

Vol. 8(6), pp. 52-59, December 2016 DOI: 10.5897/AJHC2016.0339 Article Number: 6635FCE61777 ISSN 2141-6672

- Diyaaqoon Barsiisaa Tafarraa Margaa (Gaaffii Afaanii)
- Diyaaqoon Barsiisaa Adaree Abbabaa, maree karaa Fuula telegiraamaatiin
- Facebook page:Gamtaa Barattoota oromoo ortoodoksii oromoo:- https://m.facebook.com/572501973261890/posts/d41d8cd9/967901177055299/ (Guyyaa gaafa 13-08-2014 fuula googilii irraa kan fudhatame).

- (https://en.wikipedia.org/wiki/Wolayita_Zone#Demographics(guyyaa gaafa 11-08-2014 fuula googliirraa kan fudhatame.)
- Kitaaba Koorsii Seenaa Mana Kiristiyaanaa, bara 2013, Fuula 1 irraa.
- Marii garee miseensaan raawwatame irratti yaada kenname.sagantaa bultii irratti.

Gaaffilee Maxxantuu (Appendixes)

YAA'II MOORAA KUTAA AFAAN OROMOO MANA KIRISTIYAANAA WAADDUU QUSQUWAAM MAARIYAAMII YUUNIVARSIITII WOLAAYITTAA SOODDOO

Gaaffilee Maxxantuu 1: gaaffii Eertotaaf (miseensa sagantichaa ammaatiif dhiyaate)

1. Kaayyoon kuusaa maqaalee (attendance) miseensarraa funaanuu maali?

   _____

2. Garaagarummaan amantii keenyaa fi amantaa biroo maali?

   _____

3. Rakkoowwan mooraa barnootaa keessatti nu mudatan furuuf maal gochuu qabnaa?

   _____

4. Rakkooleen koreedhaa hanga miseensaatti jiran maal fa'aadha?

_____

4.1 Akkamittis furamuu danda'uu?

_____

5. Ijoollee afaan oromoo dubbachaa sagantaa kanatti hi hirmaanne haala kamiin gara sagantaa kanaatti fidnaa?

_____

Gaaffilee Maxxantuu 2: gaaffiiwwan ijoo deetaa funaanuuf qorataadhaan qophaa'an

1. Yaa'ii Mooraa jechuun siif maalidha?

   _____

2. Rakkoowwan yaa'ii mooraa afaan oromoo mana kiristiyaanaa walaayitaa sooddoo yuuniversiitii qusqu'aam Maariyaamii irratti harcaatii geessisan maal fa'aadha?

   _____

   2.1 Sababoonni rakkoolee kanaa ammo maal fa'i? _____

   _____

3. Kutaawwan yaa'ii kana keessatti argaman maal fa'aadha?

   _____

4. Bu'aawwan afuuraa yaa'iin kun buuse maal fa'aadha?

   _____

5. Rakkoowwan yaa'ii kana mudataniif maal gochuu qabna?

   5.1 Furmaata _____

6. Waa'ee yaa'ii kanaa yaa'iin giddugaleessaa maal gochuu qabuu?

   _____

Gaaffilee Maxxantuu 3: gaaffiiwwan warra eebbifamanii ba'aniif dhiyaatan

1. Haalli jalqabbii yaa'ii mooraa afaan oromoo mana kiristiyaanaa walaayitaa sooddoo yuuniversiitii qusqu'aam Maariyaamii kanaa maal fakkaataa?

   _____

   Maqaa: _____ saala: dhiira: ☐ Dhalaa: ☐

2. yaa'ii mooraa afaan oromoo mana kiristiyaanaa walaayitaa sooddoo yuuniversiitii qusqu'aam Maariyaamii kun adeemsa akkamii keessa darbee guyyaa har'aa kana ga'ee?_____

   Maqaa: _____ saala: dhiira ☐ a Dhala

3. yaa'ii mooraa afaan oromoo mana kiristiyaanaa walaayitaa sooddoo yuuniversiitii qusqu'aam Maariyaamii kun har'a maal irra jiraa_____

3.1 Gara fuulduraatti hoo? _____

Maqaa: _____ Saala: Dhiira ☐ Dhalaa ☐

Tarreeffama Eertotaa (List of Informants

Lakk.	**Maqaa Guutuu**	**Muummee**	**Yaada**
1.	D.B.Adaree Abbabaa	Comp. Sc.	
2.	Masfiin Girshaa	Social Sc.	
3.	B. Kennaa Joobiree	PADM.	
4.	B. Doktoor Mangistuu	Accounting	
5.	D.B. Dammallaash Laggasaa	Sociology	
6.	Roomaan Beekumaa	Natural Sc.	
7.	Gurmeessaa Daandii	Natural Sc.	
8.	D.B.Taaddalee Yohaannis	Archaeology	
9.	D. Daani'eel Mitikkuu	Social Sc.	
10.	B. Lammii Damee	Economics	
11.	Abdiisaa Fayyeeraa	Vet. Medicine	
12.	Aschaalaw Nagaash	Social Sc.	
13.	D.Gammachiis Tasfaa	Vet. Medicine	
14.	Boggaalech Warqiyyee	Archaeology	
15.	Dammituu Maammoo	Natural Sc.	
16.	Masarat Girmaa	Biotechnology	
17.	Ayyaanaa Waakkennaa	Natural Sc.	
18.	Gaaddisaa Daanyoo	Natural Sc.	
19.	Magarsaa Tashoomaa	Socia Sc.	
20.	Shallamaa Tashoomaa	Social Sc.	